

Římští králové a státní zřízení

- O počátcích Říma máme jen málo spolehlivých zpráv
- Podle pověsti byl Řím založen roku **753 př. n. l.** a jeho prvním králem byl Romulus
 - Toto datum později Římané uváděli jako počátek svých dějin

Obr. 1 – Kapitolská vlčice

Symbolem Říma je **kapitolská vlčice**. Socha byla původně považována za dílo Etrusků, pravděpodobně se však jedná o sochu z pozdější doby. Figurky Romula a Rema byly doplněny až v době renesance.

Pověst o založení Říma:

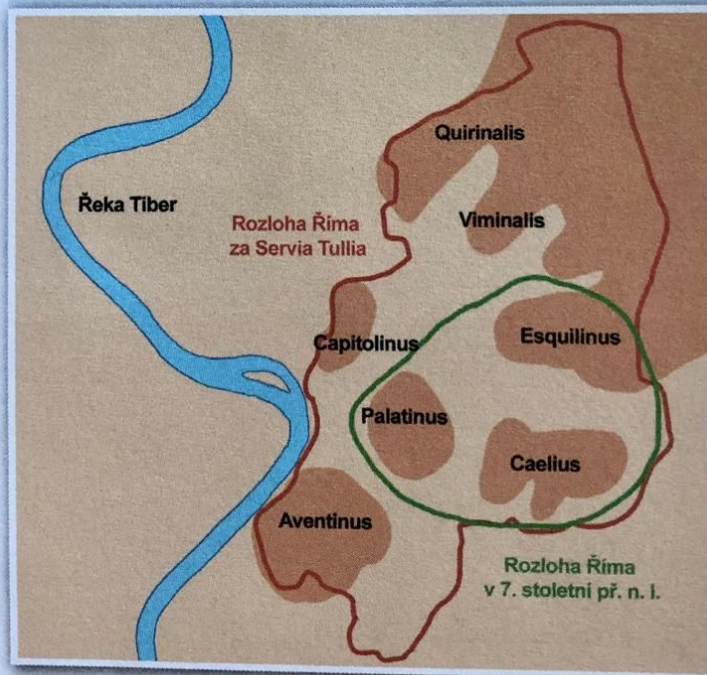
Podle pověsti odvozovali Římané svůj původ od **Aenea** [énea], hrdiny z trojské války. Ten po pádu Tróje město opustil a po dlouhé cestě se usadil v zemi Latinů. Jeho syn založil město Alba Longa a Aeneův rod zde vládl již 15 generací, když se královské dceři (která byla zároveň kněžkou bohyně domácího krbu Vesty) Rhei Silvii narodili dva chlapci – **Romulus a Remus**. Jejich otcem byl sám bůh války Mars. Strýc Rhei Silvie, který uchvátil neprávem královský trůn, se chlapců obával, a tak je nechal **vhodit v košíku do rozvodněné řeky Tiberu**. Když voda krátce nato opadla, **našla oba chlapce vlčice** (→ Obr. 1) a odnesla je do jeskyně, kde se o ně starala. Když chlapci povyrostli, ujal se jich pastýř a vychoval je. Bratři vyrostli, dozvěděli se shodou náhod o svém původu a rozhodli se, že založí vlastní město. Znamení bohů mělo rozhodnout, po kom se bude město jmenovat. Pak se však mezi bratry strhla hádka, Remus překročil brázdu, kterou jeho bratr vyoral v místech, kde měly stát hradby, **a Romulus Rema zabil**. Město pak pojmenoval po sobě – **Roma** (Řím).

Vznik Říma

- Řím **vznikl spojením osad**, které se rozkládaly na pahorcích kolem řeky Tiberu
- Osady obývali Latinové - jeden z italických kmenů
- Žili v jednoduchých chýších, chovali krávy, ovce a vepře, obdělávali pole
- Území **ovládli** v 8. století př. n. l. **Etruskové**, kteří s Latiny sousedili
 - Osady sjednotili, obehnali hradbami a tak vzniklo město Řím
- V čele Říma stál král, jehož funkce byla doživotní, ale nebyla dědičná
- **Období 8. - 6. století je tak nazýváno doba královská**

Obr. 2 – Sedm římských pahorků

Výhodná poloha **sedmi pahorků**, které se **nacházely na dolním toku řeky Tiberu**, vzbudila zájem Etrusků, a tak se přičinili o spojení roztroušených vesnických sídlišť a vybudování města podle etruských zvyků.

Římské stavby

- Byly budovány dlážděné ulice a kamenné domy
- Byla vybudována **Cloaca** (kloaka) **maxima** - Velká stoka, které do Tiberu odváděla vodu z bažin, které se nacházely mezi pahorky
- Na vysušeném místě vzniklo centrum Říma - náměstí **Forum Romanum**

Obr. 3 – *Cloaca maxima*

Rozsáhlý stavební projekt, díky němuž byly **odvodněny močály mezi římskými pahorky**, byl proveden za vlády etruského krále Tarquinia Prisca [pryska]. Svému účelu slouží tento kanalizační systém dodnes.

Obr. 4 – *Forum Romanum*

Současná podoba místa, které bylo ve starověku centrem Říma a později i celé Římské říše. Vlevo pahorek Kapitol.

Únos Sabineek

Do dob legendární vlády prvního římského krále Romula spadá příběh o únosu Sabineek. Sabinové byli sousedy Latinů. Po založení města Říma bylo ve městě mnoho mužů a málo žen. Římané chtěli získat dívky svých sousedů, a tak uspořádali hry, kam pozvali i Sabiny. Uprostřed her Římané sabinské dívky unesli, a tak začala válka. Nakonec Sabinové na přímluvu zajatých dcer spor skončili smírem.

Římská společnost

- Svobodné obyvatelstvo se dělilo na urozené **patricije** a neurozené **plebeje**
 - Skupiny byly od sebe odděleny a nemohli mezi sebou například uzavírat sňatky
- Svobodní občané měli právo scházet se na **lidovém sněmu** - projednávali se nejdůležitější záležitosti
- Existoval také **senát** - ten fungoval jako poradní sbor krále
- Vedle patricijů a plebejů žili v Římě ještě otroci

Třída	Počet setnin	Počet hlasů na sněmu
1.	80 pěších a 18 jízdnicích	98
2.	20 pěších	20
3.	20 pěších	20
4.	20 pěších	20
5.	30 pěších	30
nemajetní	5 pěších	5

Obr. 5 – Rozdělení obyvatel za Servia Tullia. Každá třída byla povinna dodat v případě potřeby **určený počet vojenských jednotek – setnin**. Výzbroj si občané pořizovali sami, pouze jezdci dostávali koně od státu a na jejich vydržování jim byly poskytovány příspěvky. První tři třídy stavěly setniny **těžkooděnců**, zbylé třídy setniny **lehkooděnců** a pomocné sbory.

Etruští králové

- Legendy uvádějí sedm římských králů
- Podle tradice král **Servius Tullius** v 6 stol. př. n. l. nově rozdělil obyvatele do pěti majetkových tříd podle rozlohy půdy, kterou vlastnil
- Servia Tullia vystřídal jeho švagr Tarquinius Superbus, který nebyl u obyvatel města oblíbený
 - **Podle pověstí byl roku 510 př. n. l. z města vyhnán a z Říma se stala republika**

Státní zřízení

- Slovo republika je latinského původu - res publica znamená doslova “věc veřejná”
- Nejvyššími představiteli římské republiky byli **dva konzulové**, kteří byli voleni vždy na jeden rok
 - Měli správní, vojenskou a soudní pravomoc
- Za výjimečné situace, například když se stát ocitl v nebezpečí, byla nejvyšší moc svěřena **jednomu diktátorovi**, který byl navržen senátem a jmenoval ho jeden z konzulů
 - Diktátor mohl funkci zastávat nejdéle šest měsíců
- Významnou funkci měl **senát**, který měl 300 členů
- Funkce senátora byla doživotní a byli vybíráni z mužů
- Senát dohlížel na činnost konzulů a byl jejich poradním sborem

Úředníci

2 konzulové:

Nejvyšší soudci, správci, vojevůdci.

nebo

1 diktátor

s mimořádnými pravomocemi

Cenzoři: Vykonávali sčítání lidu a odhad majetku, jmenovali členy senátu, dohlíželi na mravy občanů, spravovali státní majetek.

Praetoři: Měli soudní pravomoc, řešili spory mezi občany, dohlíželi na činnost soudů.

Kvestoři: Spravovali státní pokladnu a pečovali o některé soudní záležitosti.

Aedilové: Dohlíželi na bezpečnost, mravnost a čistotu ve městě, na stav veřejných staveb, dozírali na trhy, ceny.

Senát

Doživotně volení členové, kterých bylo zpočátku 300, později 600 a koncem republiky již 900. Senát dohlížel na hospodářství, zahraniční politiku, vyjadřoval se k otázkám války a míru. Nevydával zákony, nemohl se sám svolat (jeho zasedání svolávali jen nejvyšší úředníci).

Shromáždění lidu

Setinový sněm: Shromáždění lidu vydávalo zákony, volilo nejvyšší úředníky, rozhodovalo o vyhlášení války.

Shromáždění plebejů: Projednávalo záležitosti plebejů, později i zákony platné pro všechny občany.

Shromáždění podle okresů: Projednávalo méně závažné záležitosti, později volilo nejvyššího velekněze.

Obr. 2 – Státní zřízení v římské republice

Úředníkem se mohl stát kterýkoli plnoprávný římský občan. Protože ale **vykonávání úřadů nebylo placené**, ve skutečnosti zastávali úřady jen ti občané, kteří byli bohatí. Vykonávání všech úřadů bylo **časově omezené** (úředníkem byl člověk jen po určitou dobu) a úřady byly **kolektivní** (úřad zastávaly alespoň dvě osoby), aby nedocházelo ke zneužívání moci.

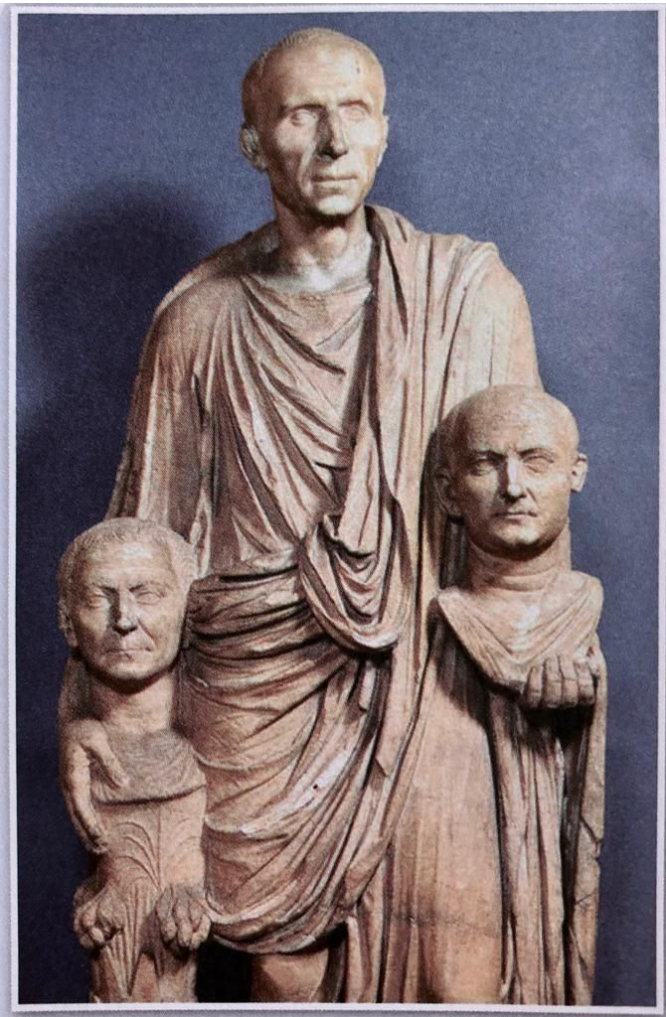
Obr. 1 – S.P.Q.R.

Zkratka slov **Senatus populusque Romanus** česky znamená „Senát a lid římský“. Odkazuje ke dvěma složkám řízení římské republiky – senátu a lidovému sněmu. Objevuje se na římských mincích, na odznacích římských legií, na vítězných obloucích i jinde. Dodnes je součástí znaku města Říma.

Patricijové a plebejové

- V počátcích republiky byli plnoprávními občany jen **patricijové** - byli nejspíše potomky původních obyvatel Říma
- **Z jejich řad byli vybíráni nejvyšší úředníci a senátoři**
- **Plebejové**, pravděpodobně potomci přistěhovalců, měli omezená občanská práva
 - Mohli hlasovat na vlastních shromážděních o méně závažných záležitostech, ale nemohli být voleni do úřadů

Socha římského patricije s podobiznami předků. V patricijských rodinách, které si zakládaly na své urozenosti, měli své předky ve velké úctě. Na čestné místo v domě ukládali busty svých zemřelých předků.

Tribun lidu

- Plebejové nebyli se svým stavem spokojeni a usilovali o zlepšení svého postavení
- Odešli z Říma a vyhrožovali, že založí vlastní město - to by znamenalo velké oslabení Říma
 - Patricijové proto ustoupili a povolili zřídit funkci **tribuna lidu**
- Úkolem těchto úředníků bylo hájit zájmy plebejů v senátu
 - Byly přítomni na jeho zasedání a měli právo veta, jímž mohli jednání senátu přerušit
- Tribuni lidu byli voleni na jeden rok

Zákony dvanácti desek

- Římské soudy soudily podle zvykového práva, tedy podle nepsaných zákonů - někdy se tak stalo, že si soudci zákony libovolně upravovali
- Plebejové si vynutili ústupek, že zákony byly sepsány a vyryty do kovových desek
- Do dějin vstoupil tento zákoník jako **zákony dvanácti desek**
- Do poloviny 3. století př. n. l. se plebejcům podařilo získat přístup do všech úřadů a kněžských hodností, později dokonce usnesení plebejského shromáždění - **plebiscit** - platilo pro všechny římské občany

Obr. 4 – *Regia*. V této budově na Foru Romanu sídlil pontifex maximus (velekněz).

Obr. 6 – *Liktor*

Odznakem moci úředníka byly svazky prutů ovinuté červenou stuhou, v nichž byla vetknuta sekera. Ta se musela před vstupem do města odložit. Svazky prutů nosili na ramenu liktoři, kteří kráčeli před a za úředníkem. Podle hodnosti úředníka se lišil počet liktorů, kteří ho doprovázeli.

O římském náboženství

Římské náboženství bylo polyteistické a Římané přijímali mnohé náboženské představy od jiných kmenů a národů. Mezi římskými bohy tak najdeme mnoho takových božstev, která **mají svou obdobu např. v řeckém náboženství**. Kněží a kněžky byli voleni z řad občanů a na rozdíl od úředních funkcí nebyl výkon kněžské funkce časově omezen. Nejdůležitější místo zaujímal **velekněz** – pontifex maximus. (→ Obr. 4)

Slovníček

- Patricij = (z lat. *pater* = otec) příslušník skupiny svobodných obyvatel, urozený
- Plebej = (z lat. *plebs* = lid) příslušník skupin obyvatel bez politických práv, neurozený, nově příchozí obyvatel
- Senát = (z lat. *senex* = stařec) původně poradní sbor krále